

DŮVODOVÁ ZPRÁVA

I. Obecná část

1. Platný právní stav, hlavní principy a posouzení nezbytnosti navrhované právní úpravy

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), které nabyly účinnosti dnem 1. ledna 2014, obsahují některá problematická ustanovení, která jsou způsobilá v krátkém čase po jeho účinnosti omezit, znesnadnit či nevratně zasáhnout právní postavení lidí i dalších uživatelů. Předkládaný návrh je reakcí Ministerstva spravedlnosti na nejnaléhavější podněty k novelizaci od dotčených resortů, svazů, profesních komor i veřejnosti. Předkládaným návrhem se sleduje odstranění nejpalčivějších konfliktních situací, které při aplikaci kodexu vznikají a které nesnesou odkladu.

Předmětem návrhu jsou oblasti, které si zasluhují co možná nejrychlejší legislativní zásah, neboť u nich nelze čekat na posouzení praxí či výkladem soudu, aniž by zde hrozily nevratné následky, případně se u nich tyto důsledky v praxi již i zřetelně projeví. Řešení problémů, na které předkládaný návrh reaguje, nelze z důvodu jejich zvláště závažných negativních dopadů do právního postavení osob a jejich majetkové i nemajetkové sféry ponechat soudní praxi, neboť možnost soudního výkladu sama předpokládá vznik sporu a s ním souvisejících nákladů. Náklady na odstranění výkladových nejasností zákonného textu ve vyčtených případech nelze přenášet na účastníky soukromoprávních vztahů.

2. Zhodnocení souladu návrhu s ústavním pořádkem České republiky, mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, a s právem Evropským právem

Návrh zákona je v souladu s ústavním pořádkem České republiky.

Návrh zákona je slučitelný s mezinárodními smlouvami, kterými je Česká republika vázána.

Návrh zákona není transpozičním předpisem. Je v souladu s právními akty Evropské unie, rozhodovací praxí Soudního dvora Evropské unie a obecnými právními zásadami práva Evropské unie.

3. Předpokládaný hospodářský a finanční dosah navrhované právní úpravy na státní rozpočet, ostatní veřejné rozpočty, na podnikatelské prostředí České republiky

Nepředpokládá se významný finanční dopad návrhu na státní rozpočet ani na ostatní veřejné rozpočty. Očekávají se určité náklady spojené se zřízením nové evidence svěřenských fondů. Ty však budou částečně kompenzovány příjmy z poplatků za zápisy do této evidence. Navrhované zjednodušení přezkumu trvání důvodů, pro které byla osoba

omezena na svéprávnosti, a prodloužení časového intervalu pro jejich soudní přezkum naopak představuje významné ulehčení pro státní rozpočet.

Uživatele sice na jedné straně zatíží povinnost zápisů do evidence svěřenských fondů a náklady na poplatky s tím spojené. Ty však vyvažuje zájem na transparentnosti těchto fondů, která se projeví ve zvýšení právní jistoty a tedy snížení rizika pro třetí subjekty, které mohou být činností svěřenského správce dotčeny. Obnovení zákonného předkupního práva ke spoluvlastnickému podílu uživatele na druhé straně zproští nutnosti sjednávat si tato práva smluvně a zapisovat je do katastru nemovitostí, což by bylo nezbytné, pokud by toto právo zákon neobnovil, a bylo by rovněž spojeno s nemalými náklady na pořízení vkladových listin a především samotný zápis. Podnikatele, ale také další uživatele zvláště v oblasti obchodních korporací, také výrazně odbřemení zmírnění požadavků na formu plné moci. Náklady na její pořízení ve formě notářského zápisu, jak vyžaduje dosavadní úprava, řádově převyšují náklady na úřední ověření podpisů, jež předpokládá návrh. Nemluvě o komplikacích pro zahraniční osoby, které kvůli naplnění dosavadního požadavku nezřídka musely cestovat do České republiky, aby zde plnou moc u notáře udělily.

4. Předpokládané sociální dopady, dopad na životní prostředí a na rovnost mužů a žen

Navrhovaná právní úprava nezakládá nerovnost mezi muži a ženami ani negativně neovlivňuje životní prostředí.

5. Závěrečná zpráva o hodnocení dopadů regulace (RIA)

Na žádost ministryně spravedlnosti vydal dne 21. 10. 2014 předseda Legislativní rady vlády rozhodnutí, č.j. 15283/2014 – OVL, jímž v souladu s Čl. 76 odst. 2 Legislativních pravidel vlády rozhodl, že se hodnocení dopadů regulace podle Obecných zásad RIA neprovede.

Hodnocení dopadů regulace se v daném případě jeví jako nadbytečné a způsobilé zmařit základní cíl návrhu novely, tj. poskytnout co možná nejrychlejší řešení pro nejpalčivější otázky, u nichž hrozí významný zásah do práv osob. O některých problémech nového kodexu, které novela řeší, se vědělo již dlouho před nabytím účinnosti nového občanského zákoníku. Taktéž byly již v této době známy způsoby, jak mnohé z těchto problémů legislativně upravit. Požadavek změny novelizovaných ustanovení a jejich řešení vyplývá rovněž z konzultací dotčených resortů a podnětů a připomínek profesních komor a odborné i uživatelské veřejnosti.

6. Zhodnocení dopadů navrhované právní úpravy na ochranu soukromí a osobních údajů

Navrhovaná právní úprava má dopad na ochranu soukromí a osobních údajů potud, že se po některých osobách zúčastněných na fungování svěřenských fondů bude napříště vyžadovat zápis vybraných údajů do evidence svěřenských fondů. Dopad do těchto sfér lze shledat i v souvislosti s listinami, které se mají o svěřenských fondech zakládat do sbírky listin. Případné dopady nicméně ve svém souhrnu nepřekračují mez únosnosti, mají svou obdobu v dopadech, které již nyní pro osoby vyplývají z úpravy zákona o veřejných

rejstřících, a jsou odůvodněny legitimními cíli, pro něž je evidence svěřenských fondů navrhována.

7. Zhodnocení korupčních rizik

U předkládaného návrhu nebyla korupční rizika zjištěna. Evidence svěřenských fondů naopak představuje opatření, které je s to omezit mnohá korupční jednání.

8. Odůvodnění návrhu, aby Poslanecká sněmovna vyslovila s návrhem zákona souhlas již v prvním čtení

Vzhledem k urgentní povaze otázek řešených v návrhu a jeho minimalistickému pojetí se navrhuje přijmout návrh zákona v co nejkratším možném termínu.

II. Zvláštní část

K čl. I

(změna občanského zákoníku)

K bodu 1: (§ 35 odst. 1)

Stávající právní úprava zakotvená v § 35 odst. 1 znemožňuje sjednání základního pracovněprávního vztahu osobou, která sice dovršila patnáct let věku, ale dosud neskončila povinnou školní docházku. V praxi má však nezletilá osoba běžně zájem sjednat pracovní poměr nebo jiný pracovněprávní vztah na dobu po ukončení povinné školní docházky ještě před jejím ukončením. Navrhuje se znovu výslovně zakotvit pravidlo, které bylo do 31. 12. 2013 stanoveno v § 6 zákoníku práce, že jako den nástupu do práce nesmí být sjednán den, který by předcházel dni ukončení povinné školní docházky, čímž bude veřejnoprávní zájem na jejím dokončení chráněn dostatečně. Úmluva Mezinárodní organizace práce č. 138/1973 (č. 24/2008 Sb. m. s.) v čl. 2 odst. 1 stanoví minimální věk pro vstup do zaměstnání či výkon práce, nikoli pro nabytí způsobilosti zavázat se k výkonu závislé práce. Obdobné pravidlo obsahuje i směrnice Rady 94/33/ES o ochraně mladistvých zaměstnanců v čl. 1 odst. 1. Právní úprava účinná do konce roku 2013 požadavek ukončení povinné školní docházky jako podmínku pro sjednání pracovněprávního vztahu nestanovila. V reakci na četné připomínky a podněty právní vědy, praxe i sociálních partnerů se navrhuje k tomuto stavu vrátit.

K bodu 2: (§ 35 odst. 2)

Stávající pravidlo § 35 odst. 2 se ukazuje jako nepraktické. Snižuje právní jistotu zaměstnavatelů a tím oslabuje jejich motivaci k zaměstnávání osob daného věku. Výsledkem je, že lidé, kteří dokončí školní docházku a nemají ambici či schopnost pokračovat ve vzdělávání, jsou po dobu, než dosáhnou šestnácti let, obtížně zaměstnatelní, což má závažné sociální dopady. Zároveň přitom takové pravidlo není dostatečně efektivní. Zákonný zástupce může zasáhnout do smlouvy o výkonu práce pouze do šestnácti let věku nezletilého, tedy po dobu jediného roku. Podle ustanovení § 56a zákoníku práce k tomu navíc potřebuje přivolení soudu, jež sotva získá dříve, než za několik měsíců. Dřívější úprava, která toto pravidlo neobsahovala, přitom nepůsobila v praxi problémy a návrat k ní shodně požadují jak odborové organizace, tak zástupci zaměstnavatelů.

K bodům 3 až 5: (§ 59)

Stávající právní úpravě je vytýkána výkladová nejednoznačnost. Není jasné, zda se pravidla obsažená v § 59 vztahují obecně k omezení svéprávnosti, nebo jen k omezení svéprávnosti v souvislosti s určitou záležitostí. Navrhuje se proto ustanovení zpřesnit tak, aby bylo jasné, že týká-li se omezení svéprávnosti jen určité záležitosti, může být člověk omezen na dobu nutnou pro její vyřízení. Pouze není-li časový rozsah omezení limitován takto, omezí jej soud v rozhodnutí přímým určením doby. Obdobně se navrhuje výslovně doplnit, co se dosud dovozovalo pouze výkladem, že i v ostatních případech lze svéprávnost omezit nejdéle na

dobu, po kterou zřejmě přetrvají důvody, pro něž se svéprávnost omezuje. Stanovené mezní doby tak lze dosáhnout, pouze lze-li usuzovat, že tyto důvody nepominou dříve.

Navrhované prodloužení nejdelší možné doby, na kterou lze svéprávnost omezit, sleduje četné připomínky soudní i uživatelské praxe. Vzhledem k personální a finanční náročnosti, se kterou je agenda posuzování svéprávnosti člověka spojena, se pravidlo přezkumu každé tři roky jeví jako nepřiměřené a ve svém důsledku oslabující ochranu dotčených osob, již má sledovat, když enormní přetížení znalců může snižovat nezbytnou pozornost, kterou věnují jednotlivým případům a jejich specifickým okolnostem. Nejdelší možnou dobu, o které je v souvislosti s tímto opatřením možné rozhodnout, se navrhuje prodloužit na pět let. I v některých dalších zahraničních právních úpravách jsou opatření, vztahující se ke způsobilosti právně jednat, omezena delší časovou lhůtou, v rámci které je nutno stav člověka přezkoumat. Tak například čl. 278 quebeckého občanského zákoníku stanoví, že opatření (čl. 281) má být přezkoumáno každých pět let. Francouzský Code civil ukládá soudci v rozhodnutí stanovit dobu, po kterou opatření trvá, přičemž ta nesmí přesáhnout pět let. Opatření je však možné obnovit, a to opět na pět let (čl. 441 a 442). Maďarský občanský zákoník v čl. 2:29 stanoví lhůtu pro omezení svéprávnosti taktéž na pět let, je-li svéprávnosti dotčená osoba zbavena, je možno soudním rozhodnutím tuto dobu stanovit až jako desetiletou. Německá právní úprava (§ 295 Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit) obsahuje pravidlo, podle nějž musí soud rozhodnout o prodloužení opatrovnictví dokonce nejpozději sedm let od jeho nařízení.

V souladu s mezinárodními závazky i judikaturou Nejvyššího soudu (např. rozhodnutí ze dne 22. 9. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2185/2010) má omezení svéprávnosti (dříve způsobilosti k právním úkonům) trvat pouze po nezbytně nutnou dobu, dokud důvody, které k omezení svéprávnosti vedly, trvají. Je tak zřejmé, že prodloužení nejdelší možné doby tohoto opatření znamená jen rozšíření možnosti soudu zvážit, jak dlouhá doba je v konkrétním případě přiměřená. Soudu nadále nebude nic bránit stanovit ve svém rozhodnutí dobu tří let nebo i kratší a zpřesněnou formulací je k tomu zákonem veden. V případech nejzávažnějších duševních poruch, u kterých není pravděpodobné, že by se stav člověka zlepšil, není ovšem důvod každé tři roky přezkoumávat, zda stále trvají podmínky pro omezení svéprávnosti. Trvalost duševní poruchy lze zaznamenat např. u osob se stařeckou demencí, těžkou či hlubokou mentální retardací, Downovým syndromem či trpících autismem. V souvislosti s touto skutečností se, kromě prodloužení trvání maximální možné doby, navrhuje změnit i procesní úpravu tak, aby nebylo v případech zjevně ireversibilních stavů nutné pořizovat opakované znalecké posudky, které jsou v takových situacích zbytečné a přitom časově, finančně i personálně náročné (způsobilých znalců je jen velmi omezený počet).

Současně je třeba připomenout, že pravidlo stanovené v § 60 zůstává zachováno. Dle něj soud své rozhodnutí bezodkladně změní nebo zruší, pokud se změní okolnosti, a to i bez návrhu. Pokud by se stav člověka, který byl ve svéprávnosti omezen na delší časové období, zlepšil, je možné rozhodnutí o omezení změnit nebo zrušit. Návrh na zrušení nebo změnu takového rozhodnutí může dle § 35 odst. 1 ZŘS podat i ten, jehož svéprávnost byla omezena. Omezení svéprávnosti není sankcí, nýbrž nástrojem, který slouží především k ochraně zájmů samotného člověka (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2009, sp. zn. 30 Cdo 4582/2008). Stávající pravidlo, které požaduje přezkum omezení svéprávnosti každé tři roky,

vede k tomu, že bude přezkoumávána důvodnost omezení i v případech, kdy na tom sama chráněná osoba nemá zájem a kdy ani z lékařského hlediska není vyléčení její duševní choroby možné.

K bodům 6 až 9: (§ 113, § 115, § 116 a § 117)

Navrhované řešení odstraní výkladové nejasnosti a je v souladu s požadavky praxe, Ministerstva zdravotnictví a České lékařské komory. Navrhuje se upravit znění druhého odstavce ustanovení § 113 a § 115 a zrušit bez náhrady ustanovení § 116 a § 117. Stávající právní úprava vyvolává výkladové nejasnosti a nekoresponduje se zákonem o zdravotních službách, který provádění pitev a používání těla zemřelého, včetně udělování souhlasu, upravuje ve své sedmé části (ustanovení § 79 a násl.). I podle důvodové zprávy k novému občanskému zákoníku je zákon o zdravotních službách zákonem speciálním a problematika, kterou se nový občanský zákoník snaží v ustanovení § 113 odst. 2 a ustanoveních § 115 až § 117 obsáhnout, věcně spadá právě do působnosti zvláštního zákona.

Zákon o zdravotních službách vymezuje pitvy v ustanovení § 88. Rozlišuje pitvy povinné, tedy ty, které je možné provést i bez souhlasu zemřelého, a pitvy, které lze uskutečnit pouze za podmínek stanovených v ustanovení § 81 odst. 5, tedy byl-li k provedení pitvy udělen písemný souhlas zemřelého nebo osoby jemu blízké s úředně ověřeným podpisem, resp. byl-li do zdravotnické dokumentace učiněn záznam o souhlasu pacienta vysloveném ve zdravotnickém zařízení. Tato úprava se uplatní i při udělování souhlasu s uchováním a použitím těla, vč. jeho odebraných částí, po smrti člověka. Opomenout nelze ani právní úpravu transplantačního zákona (§ 13 a 16). Podle ní lze odběr z těla zemřelé osoby uskutečnit, pouze pokud s tím zemřelý nebo zákonný zástupce nezletilé osoby nebo osoby omezené ve svéprávnosti nevyslovil prokazatelně nesouhlas, a stanoví se jí i forma, jakou je potřeba nesouhlas vyslovit. Byl-li odběr proveden, provádí se na těle zemřelého pitva. Pro úplnost lze ještě uvést, že pitva se provádí i na základě podezření, že byla smrt způsobena trestným činem (§ 115 trestního řádu), zde se samozřejmě souhlas nevyžaduje.

Nevyvratitelná domněnka o neudělení souhlasu zůstává zachována pro případy, kdy se udělení souhlasu k provedení pitvy nebo použití lidského těla po smrti člověka vyžaduje. Toto tzv. *opt-in* pravidlo se do nového občanského zákoníku dostalo v rámci jeho projednávání v Poslanecké sněmovně na základě politického rozhodnutí. Navrhované znění rovněž výslovně vyjasňuje, že tím není dotčena právní úprava zakotvená v transplantačním zákoně, která naopak počítá s tzv. *opt-out* režimem, ani právní úprava pitev prováděných bez ohledu na souhlas dotčeného člověka.

K bodu 10: (§ 441)

Navržené doplnění odstavce 3 do § 441 reaguje na problémy, jež se v praxi vyskytují při aplikaci poslední věty § 441 odst. 2, především ve věcech upravených zákonem o obchodních korporacích. O uvedeném svědčí četné návrhy a podněty k novelizaci tohoto ustanovení, které Ministerstvo spravedlnosti obdrželo (např. ze strany Ministerstva pro místní rozvoj, Ministerstva průmyslu a obchodu, České národní banky a mnohých dalších, včetně mnoha

podnětů z právní praxe), v nichž se vesměs navrhuje obecně stanovit, že pro právní jednání, u nichž se vyžaduje forma veřejné listiny, postačí písemná forma s úředně ověřeným podpisem, čímž by se navrátil stav, který zde de facto platil do konce roku 2013. Nejasnosti panují zejména u plných mocí k rozhodnutí jediného společníka, vyžaduje-li zákon pro rozhodnutí formu veřejné listiny. Částečně řeší tuto problematiku výkladové stanovisko č. 12 Expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti ze dne 14. ledna 2014, podle něž je třeba na rozhodování jediného společníka v působnosti valné hromady vztáhnout analogicky úpravu plné moci k zastoupení na valné hromadě. Závěry stanoviska však nejsou právně závazné, i po jeho vydání panuje značná nejistota a praxe notářů není jednotná. Stanovisko navíc neodpovídá na otázku, jak přistupovat k plné moci k rozhodnutí jediného společníka, jde-li o věc, která není v působnosti valné hromady, tedy například rozhodnutí o změně společenské smlouvy v případě, že společenská smlouva tuto působnost valné hromadě výslovně nesvěřuje. Notáři vyžadují plnou moc ve formě notářského zápisu, čímž vzniká absurdní situace, kdy forma plné moci se odvíjí čistě od toho, zda společenská smlouva opsala ustanovení zákona upravujícího působnost valné hromady. Tento postup se u veřejnosti nesetkává s pochopením, stejně jako situace, kdy k dohodě společníků o změně společenské smlouvy se vyžaduje plná moc ve formě veřejné listiny, zatímco táž změna učiněná na valné hromadě (která ani nemusela být řádně svolána, neboť tohoto práva se mohou společníci vzdát) se bez plné moci udělené notářským zápisem obejde. Specifické pochyby a nejistotu potom požadavek vyvolává ve vztahu k zahraničním zmocnitelům. Aby je vyloučili, v praxi nezřídka cestují do České republiky jen za tím účelem, aby zde u tuzemského notáře sepsali plné moci za účelem správy svého majetku a investic na území České republiky. Požadavek tak ve svém důsledku odrazuje od investování a podnikání v tuzemsku.

K odstranění uvedených nejasností i zmírnění neúměrných formálních zátěží se navrhuje stanovit, že ve všech věcech obchodních korporací, to jest všude tam, kde zákon o obchodních korporacích nebo zákon o přeměnách vyžaduje pro právní jednání formu veřejné listiny, bude napříště postačovat plná moc s úředně ověřeným podpisem. Tím se obnoví zavedená praxe, která zde panovala do konce roku 2013. Tím nejsou dotčena pravidla pro plnou moc k účasti na valné hromadě, kde ze zákona postačuje prostá písemná forma, neobsahuje-li zakladatelské právní jednání zvláštní úpravu. K omezení výjimky na obchodní korporace lze uvést, že pouze u nich lze očekávat vyšší míru profesionality, ostatně již za stávajícího znění nového občanského zákoníku se objevuje výklad, podle něhož právě v oblasti obchodních korporací (a nikoli obecně právnických osob) se k právnímu jednání, které vyžaduje formu veřejné listiny, plná moc ve formě veřejné listiny nevyžaduje, a postačuje plná moc s úředně ověřeným podpisem. Zatímco v oblasti obchodních korporací není rozumný důvod, aby nestačila plná moc v písemné formě s úředně ověřeným podpisem i tam, kde se pro právní jednání vyžaduje forma veřejné listiny, a není tedy důvod zbytečně navyšovat finanční a časové náklady (přičemž význam případné poučovací povinnosti notáře zde není proporcionální zvýšeným nákladům, též s ohledem na snadnou možnost pořídit si podíl v ready made společnosti), u jiných právnických osob naopak nebyl shledán důvod k upravení výjimky.

Naopak po důkladném zvážení možných důsledků návrh nevychází vstříc požadavkům, aby plná moc s úředně ověřeným podpisem (popřípadě v prosté písemné formě) postačovala ve všech případech, kdy zákon pro právní jednání vyžaduje formu veřejné listiny. Forma veřejné listiny je vyhrazena pro závažná právní jednání, která mohou mít pro účastníky dalekosáhlé důsledky, například úpravu majetkového režimu manželů, zřeknutí se dědického práva nebo dohodu se svolením k vykonatelnosti, jíž se účastníci zřikají práva na projednání věci v nalézacím řízení. Zde je třeba, a je to ostatně jeden z důvodů oné přísnější formy, aby k takovému jednání přistoupili účastníci až po pečlivém uvážení a po poradě s notářem, který je nestranný a nezávislý. Byť obecná poučovací povinnost notáře není v zákoně výslovně deklarována, je nepochybné, že notář takovou povinnost má (viz komentář JUDr. Miloslava Jindřicha k § 63 notářského řádu in Petr Bílek, Ljubomír Drápal, Miloslav Jindřich, Karel Wawerka: Notářský řád a řízení o dědictví, 4. vydání. Praha: 2010, s. 247; a dále např. JUDr. Martin Krčma: Český notář a poučovací povinnost in Ad Notam 2/2012). Zde lze poukázat na skutečnost, že i v Německu je třeba pro úpravy majetkového režimu manželů plná moc ve formě veřejné listiny, stejně jako pro právní jednání samé.

Na druhou stranu u podnikatelů při podnikatelské činnosti požadavek na plnou moc ve formě veřejné listiny zatěžuje obchodní styk, aniž je pro to závažný důvod. Od těchto osob lze očekávat určitou míru profesionality, přičemž přísnější forma plné moci je odůvodněna především potřebou zakotvení okamžiku udělení plné moci a ověření totožnosti jednající osoby, spíše nežli ochranou jednajících před neuváženými kroky. Pro tyto účely je dostačující forma plné moci s úředně ověřeným podpisem a není nutné trvat na nákladnější a leckdy nesnadno dostupné formě veřejné listiny. Ve věcech obchodních korporací, stejně jako v případě, kdy je zmocnitelem podnikatel, omezuje požadavek plné moci ve formě notářského zápisu autonomii vůle jako projekce svobody a pro takový zásah není přesvědčivý důvod.

Dále se jeví jako praktické umožnit (ve všech případech) udělení plné moci s úředně ověřeným podpisem advokátovi. Tato možnost usnadní zejména zahraničním osobám právní styk a zároveň zajistí ochranu nezkušené či slabší smluvní strany, když její zájem bude hájit osoba práva znalá, jíž zákon hájit zájmy klienta výslovně ukládá a která případně nese odpovědnost za porušení této povinnosti (§ 16 a § 24 zákona o advokacii). Navrhovaná výjimka pro plnou moc udělenou advokátům (a nikoli další osoby poskytující regulovanou právní pomoc) je odůvodněna tím, že pouze advokátům přísluší poskytovat právní pomoc ve všech oblastech. Naopak notáři mohou zastupovat a poskytovat právní rady *jen v souvislosti s notářskou činností* (§ 3 odst. 1 NŘ), tedy ve vazbě na určitý úkon podle § 2 NŘ, který byl již proveden nebo o který bylo požádáno, a jedná se o činnost pouze doplňkovou (blíže viz M. Jindřich in Petr Bílek, Ljubomír Drápal, Miloslav Jindřich, Karel Wawerka. Notářský řád a řízení o dědictví, 4. vydání. Praha: 2010, s. 30). Zastupování při úkonech, které vyžadují notářský zápis, zásadně výše uvedený předpoklad splňovat nebude a nutno dodat, že ani v praxi běžně při těchto úkonech notáři nezastupují.

Požadavek na formu plné moci se samozřejmě neuplatní na doklad o existenci zákonného zastoupení.

K bodu 11: (§ 709 odst. 3)

Navrhuje se odstranit výkladový i aplikační problém, který vyvstal již za účinnosti OZ 1964, a doplnit znění stávající právní úpravy tak, aby napříště nevznikaly pochybnosti o tom, že stal-li se manžel v době trvání manželství společníkem v obchodní společnosti nebo členem družstva, a nenabyli-li podíl způsobem, který zakládá jeho výlučné vlastnictví, stává se druhý manžel oprávněným pouze z majetkové hodnoty podílu, která je součástí společného jmění, ale není tím založena jeho účast v dotčené obchodní společnosti nebo družstvu (vyjma bytového), a tedy ani práva, ani povinnosti s takovou účastí spojené.

Výše uvedené odpovídá stavu, který v české právní úpravě existoval do 31. 12. 2013 a který, co se majetkové hodnoty podílu týká, potvrdil Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 20. 7. 2004, sp. zn. 22 Cdo 700/2004 (uveřejněné pod č. 68/2005 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Ustanovení § 143 odst. 2 OZ 1964 jasně stanovilo, že nabytí podílu nezakládalo účast druhého manžela na obchodní společnosti nebo družstvu, nešlo-li o družstvo bytové. Práva spojená s účastí nemohl vykonávat a nemusel ani plnit povinnosti, které z ní plynuly. Druhý z manželů se společníkem (družstevníkem) stal jen v případě, že byl stranou nabývací či zakladatelské smlouvy (listiny). Co se majetkového aspektu týká, byl součástí společného jmění a bylo na něj nutné pamatovat při vypořádání společného jmění nebo v případě, že chtěl manžel podíl zcizit. Tehdy byl omezován ustanovením § 145 odst. 2 OZ 1964, které vyžadovalo s takovým zcizením souhlas druhého manžela pod sankcí relativní neplatnosti.

V prvotním návrhu textace nového občanského zákoníku (§ 575 odst. 3, rok 2005) bylo původně uvedeno, že součástí společného jmění je „majetková hodnota“ podílu. Tato část však byla následně vypuštěna pro nadbytečnost. Dle některých výkladů totiž skutečnost, že jde pouze o majetkovou hodnotu podílu, lze zjistit z nadpisu oddílu „manželské majetkové právo“. Z textu § 709 odst. 3 přímo nevyplývá, že by byla zamýšlena změna oproti právní úpravě účinné do 31. 12. 2013, neboť z použitého singuláru lze usuzovat, že společníkem se stává, a to i tehdy, byl-li podíl nabytý z prostředků spadajících do společného jmění, pouze ten manžel, který jej svým právním jednáním nabyt. Zákon předpokládá, že se společníkem obchodní korporace stane jen jeden z manželů, a pro ten případ obsahuje speciální pravidlo, které stanoví, že majetková rovina podílu spadá do společného jmění. Při opačném výkladu bychom si vystačili s prvním odstavcem ustanovení § 709.

Co se účasti osoby v obchodní korporaci týká, zásadně nikdo se nemůže stát jejím členem bez relevantního projevu své vůle, neboť s účastí jsou spojena nejen práva, ale i povinnosti (např. povinnost chovat se čestně a zachovávat vnitřní řád korporace dle § 212 odst. 1, nebo vkladová a příplatková povinnost dle § 150 a 162 ZOK). Tyto povinnosti nelze nikomu uložit proti jeho vůli. Nelze opomíjet osobní složku členství v korporaci a pouhé majetkové společenství nemůže současně založit i členství v korporaci. Vedle toho je třeba chránit právní jistotu ostatních společníků (členů). Jedná-li jen jeden z manželů, ostatní účastníci si nemusí být vědomi, že se společníkem má stát i jiná osoba než ta, která s nimi jedná. Pokud by jim taková skutečnost byla známa, a nebudou-li s účastí druhého manžela ve společnosti souhlasit, bude nabyvatel podílu nucen podíl nabývat za podmínek § 709 odst. 1 písm. d), tedy ze svého výhradního majetku. Pozice druhého manžela tím však bude oslabena, neboť majetková hodnota podílu se nestane součástí společného jmění. Možnost nabýt podíl

z výhradního majetku však nemusí nabyvatel podílu mít, popř. nemusí mít zájem ji využít. Účast ve společnosti si nemusí přát ani druhý manžel, ačkoli by majetkové konsekvence uvítal. Akceptace tohoto řešení je mimořádně problematická zejména všude tam, kde je účast ve společnosti omezena na určité osoby (advokáti, auditoři apod.) nebo kde jeden z manželů vykonává zaměstnání, jež mu účast ve společnosti zakazuje (např. soudci, veřejní funkcionáři).

Dvojí rovinu podílu lze sledovat např. i v úpravě zániku účasti ve společnosti, zanikne-li jinak, než převodem podílu. Vlastník podílu přestává být společníkem, nicméně zůstává vlastníkem uvolněného podílu (§ 212 ZOK).

Chtějí-li manželé, aby nabytí podílu založilo účast v obchodní společnosti nebo členství v družstvu oběma, mohou být stranou nabývací či zakladatelské smlouvy (listiny) oba. Pak případně majetková rovina podílu do společného jmění a manželé se, na základě titulu z takové smlouvy (listiny), stanou též společnými společníky.

Co se společného členství manželů v bytovém družstvu týká, vzniká podle § 739 odst. 1 ZOK, jestliže je družstevní podíl součástí společného jmění manželů. I to lze považovat za jeden z argumentů ve prospěch výše uvedeného výkladu. Zákon považuje za nutné výslovně zakotvit výjimku oproti obecné úpravě, u ostatních obchodních společností a družstev taková ustanovení chybí. V navrhovaném doplnění ustanovení § 709 odst. 3 se na tuto modalitu pamatuje.

K bodu 12: (§ 971)

Ustanovení § 971 odst. 2 stanovuje limit pro nejvýše přípustnou dobu, na kterou je možné dítě svěřit do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Vzhledem k závažnosti problematiky se navrhuje doplnit předmětné ustanovení o větu druhou a předejít tak výkladovým nejasnostem, které stávající znění v praxi působí. Navrhovaná změna potvrdí, o čem za stávajícího znění panovaly na některých soudech pochybnosti, že soud může, je-li to v důležitém zájmu dítěte, rozhodnout o svěření dítěte do téhož zařízení opakovaně, ač mají tato zařízení primárně sloužit ke krátkodobé péči o dítě. Legitimním důvodem pro ponechání dítěte v takovém zařízení může být například skutečnost, že dítě je na zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc již zvyklé, je v něm spokojené a nežádoucím přemístěním by mohly být narušeny jeho sociální vazby nebo jiné zájmy. Posouzení, zda je ponechání dítěte v takovém zařízení v jeho zájmu, bude předmětem každého individuálního případu. Vzhledem k tomu, že na základě stávající dikce ustanovení § 971 odst. 2 již soudy v několika případech rozhodly o „odebrání“ dítěte z takového zařízení, považuje se za nezbytné výslovně zakotvit možnost soudně rozhodnout o opětovném umístění i do stejného zařízení.

Uvedený návrh koresponduje též s výkladovým stanoviskem č. 18 expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti ze dne 14. února 2014. Zákonná úprava účinná do 31. 12. 2013 také umožňovala prodloužení účinků rozhodnutí o svěření dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (§ 46 odst. 3 zákona o rodině).

K bodům 13 až 16: (§ 1124 a 1125)

Navrhuje se znovuzavedení zákonného předkupního práva pro případy převodu spoluvlastnického podílu. V souvislosti s tím se jeví zachování stávajících ustanovení § 1124 a 1125 jako bezpředmětné.

Praxe ukazuje, že nebylo vhodné opustit úpravu zákonného předkupního práva pro převod spoluvlastnického podílu. Stávající úprava obsažená v § 1124 a 1125 je uživatelsky složitá a nepřehledná. Zákonné předkupní právo v našem právním řádu fungovalo několik desítek let, jedná se tak o osvědčený institut a uživatelé s ním počítají a spoléhají na něj. Jeho zrušení nepřineslo v životě spoluvlastníků žádné zlepšení a naopak celou úpravu převodu spoluvlastnického podílu a vypořádání zkomplikovalo. Návrh vyhovuje požadavkům praxe a opětovně zavádí ustanovení o zákonném předkupním právu, jehož znění se inspirovalo § 140 OZ 1964.

Zároveň se navrhuje převzít pravidlo obsažené ve stávajícím znění, podle něhož se uplatní úprava předkupního práva i tehdy, je-li spoluvlastnický podíl převáděn bezúplatně. Spoluvlastníkům by tak napříště mělo být umožněno, aby za obvyklou cenu odkoupili spoluvlastnický podíl a tím případně zamezili vstupu nechtěné třetí osoby do spoluvlastnictví. Reaguje se tím na dřívější judikaturu (např. rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 10. 2008, sp. zn. 22 Cdo 2408/2007), která takový dosah předkupního práva nepřipouštěla, čímž nejednou docházelo k maření účelu předkupního práva.

K bodu 17 až 19: (§ 1451)

V reakci na naléhavé připomínky Ministerstva financí, Ministerstva vnitra a Vrchního státního zastupitelství v Praze se navrhuje zavedení evidence svěrenských fondů z důvodu jejich netransparentní vlastnické struktury a vysokého potenciálu zneužití především k legalizaci výnosů z trestné činnosti.

Jelikož stávající úprava svěrenského fondu výrazně snižuje riziko odhalení odpovědných osob, může svěrenský fond sloužit jako spolehlivý nástroj legalizace výnosů z trestné činnosti. Rizika praní špinavých peněz nejsou eliminována zákonem č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, v platném znění, resp. směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu, kterou zákon provádí. O tom, že v současné podobě není směrnice úprava s to zaručit dostatečnou transparentnost vztahů v rámci svěrenských fondů a efektivně vynucovat plnění notifikační povinnosti svěrenským správcem, svědčí i to, že je za účelem stanovení přísnějších pravidel pro správce svěrenských fondů připravován návrh nové směrnice (viz COM (2013) 45 final).

Zřízení svěrenského fondu ve stávající podobě umožňuje zakladateli a beneficentům fondu zůstat v anonymitě. Nic na tom nemění ani skutečnost, že zákon podmiňuje vznik svěrenského fondu sepisem statutu zakladatele ve formě veřejné listiny (§ 1452 odst. 1 a 3). Statut totiž není předmětem žádné evidence. Byť bude osoba zakladatele z listiny statutu seznatelná (§ 1452 odst. 1), kvůli faktické nedostupnosti listiny zůstane veřejnosti přesto

skryta. Předpokladem dohledání listiny je identifikace notáře, který ji sepsal a u něhož je uložena, což bude zpravidla úkol nadmíru obtížný i pro orgány činné v trestním řízení.

Anonymita svěrenského fondu, vyplývající z toho, že tento nemusí být nikde registrován, a nedostupnost statutu svěrenského fondu, který by osvědčoval vztah mezi konkrétní osobou jakožto zakladatelem svěrenského fondu a tímto fondem, oslabuje pozici věřitele a limituje užitečnost institutů, které mají sloužit k jeho ochraně (např. relativní neúčinnost). Ve světle výše řečeného je možnost věřitele domoci se náhrady škody podle § 1467 pouze iluzorní, byť se toto pravidlo o solidární odpovědnosti svěrenského správce, zakladatele a obmyšleného na první pohled jeví jako k věřitelům vstřícné. Vzhledem k praktické nemožnosti zjistit totožnost odpovědných osob a zákonnému požadavku na prokázání jejich společného poškozujícího úmyslu se zdá nepravděpodobné, že by se věřitel svého práva na náhradu škody mohl s úspěchem domoci.

Třetím osobám není seznatelný ani samotný okamžik vzniku svěrenského fondu, což otevírá prostor pro možnost antedatice vzniku fondu a hrozí narušit právní jistotu třetích osob. Tomuto riziku neumožňuje čelit ani požadavek na sepsání statutu svěrenského fondu s náležitostmi vyjmenovanými v § 1452 odst. 2. Statut musí být zřízen ve formě veřejné listiny. Okamžikem sepsání statutu - veřejné listiny však nedojde ke vzniku odděleného a nezávislého vlastnictví vyčleněného majetku (§ 1448 odst. 2), protože svěrenský fond právně nevznikne dříve, než svěrenský správce přijme pověření k jeho správě (§ 1451). Pro akt přijetí pověření správce zákon požadavek formy nestanovuje. Takto benevolentní a neformální úprava vzniku trustu je z komparativního hlediska ojedinělá. Ostatní evropské jurisdikce, které úpravu trustu v nějaké podobě znají, stanovují pro vznik trustu přísnější formální požadavky (Francie, Lichtenštejnsko, Lucembursko, Rumunsko, aj.; viz *Kocí, M.: Institut svěrenského fondu v NOZ. Bulletin advokacie, 1/2014, s. 28 a násl.*).

Navrhuje se proto pro případy smluvního zřízení svěrenského fondu *inter vivos* zavést požadavek na konstitutivní zápis do evidence svěrenských fondů. Ten má být dovršující právní skutečností, která vede ke vzniku svěrenského fondu. Tuto navrhovanou změnu však nelze chápat jako zavedení dvoufázovosti vzniku svěrenského fondu tak, jak se uplatňuje v úpravě právnických osob. Svěrenský fond není právnickou osobou, proto se na něj úprava ustavení a vzniku právnické osoby neuplatní (Shodně Pihera, V. in Spáčil, J. a kol.: *Občanský zákoník III. Věcná práva* (§ 976–1474). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1186).

Odlíšný princip deklaratorního zápisu se má uplatnit u svěrenských fondů, které byly zřízeny pořízením pro případ smrti. Tento odchylný princip se navrhuje zavést z důvodu, že si návrh nestaví za cíl změnit koncepci úpravy svěrenských fondů, ale pouze upravit jejich evidenci. Příklon ke konstitutivnímu zápisu i v těchto případech by totiž mohl být chápán jako zřejmý koncepční příklon k dosud spornému závěru, že je majetek vyčleněný do svěrenského fondu součástí pozůstalosti. Podle části teorie nicméně pro takový závěr stávající úprava podklad neposkytuje: *„Lze pochybovat o tom, že svěrenský správce může být považován za dědice nebo za osobu, která by v dědickém řízení vykonávala jeho práva, a to již proto, že takový majetek žádného dědice nemá. Jestliže tedy svěrenský fond zřizovaný pořízením pro případ smrti vzniká k okamžiku smrti zůstavitele bez ohledu na to, zda svěrenský správce přijal*

pověření k jeho správě či nikoliv, pak není pojmově možné, aby byl tento oddělený a nezávislý majetek předmětem řízení, jehož účelem je potvrzení vlastníka. V opačném případě by de facto potvrzoval vznik svěřenského fondu soud (§ 1670) a správu svěřenského fondu by do té doby vykonával správce pozůstalosti nebo vykonavatel závěti, pokud by byli zůstavitelem ke správě pozůstalosti povoláni (§ 1677). Ani s jednou z těchto variant však právní úprava svěřenského fondu nepočítá. Na svěřenský fond by tak neměly přecházet ani dluhy zůstavitele, což je v souladu s odst. 1 komentovaného ustanovení, podle něhož lze vyčlenit pouze "majetek", tedy aktiva ve vlastnictví zakladatele (§ 495). V tomto ohledu není důvodu, proč by se na pořízení pro případ smrti mělo nahlížet jinak než na zřízení svěřenského fondu inter vivos, kde je zakladateli rovněž umožněno, aby vyčlenil pouze svoje aktiva bez ohledu na dluhy.“ (Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek III. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, k § 1448).

Již za stávající úpravy se nicméně objevují i názory odlišné, které dovozují, že majetek vyčleněný do svěřenského fondu pořízením pro případ smrti je součástí pozůstalosti: „Poněkud odlišnou povahu má vyčlenění majetku do svěřenského fondu zřizovaného pořízením pro případ smrti (mortis causa). V těchto případech vyčlení zakladatel majetek ve prospěch svěřenského fondu tak, že v jeho prospěch vyhradí dědické právo nebo nařídí odkaz (§ 1452 odst. 1 ve spojení s § 311 odst. 1). Správce svěřenského fondu mortis causa pak vykonává práva dědice majetku vyčleněného do svěřenského fondu nebo práva odkazovníka. Majetek vyčleněný zakladatelem (zůstavitelem) do svěřenského fondu mortis causa je součástí pozůstalosti a nabytí tohoto majetku do svěřenského fondu buď potvrzuje soud, nebo je převeden ve prospěch svěřenského fondu dědicem obtíženým odkazem. Z hlediska dědického práva je na postavení svěřenského fondu nutné pohlížet „jako na dědice“ nebo „jako na odkazovníka“, a to se vším všudy, co se s tímto postavením spojuje (např. odpovědnost za dluhy zůstavitele).“ (Pihera, V. in Spáčil, J. a kol.: Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1187).

Jak bylo již výše uvedeno, návrh si v tomto ohledu nečiní nárok na rozhodnutí tohoto sporu. Jeho záměrem je toliko překlénout problémy, které vyplývají z nedostatku evidence svěřenských fondů. Konečné vyřešení těchto otázek by tak mělo být ponecháno aplikační praxi, případně pozdější koncepční novele. Do té doby by měl být respektován základní fundament testovací volnosti a respektu k vůli zůstavitele. V tomto ohledu se zavedení požadavku na konstitutivní zápis i pro svěřenské fondy zřizované pořízením pro případ smrti nejeví jako vhodné.

K bodu 20 až 21: (§ 1452)

V zájmu ochrany třetích osob se navrhuje doplnit obligatorní náležitosti statutu svěřenského fondu o požadavek na uvedení počtu svěřenských správců a způsobu jejich jednání. Tyto údaje by pak měly být za tímto účelem též povinně zapisovány do evidence svěřenských fondů. Svěřenské fondy, které vznikly přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, si v případě plurality správců nechají zapsat do evidence svěřenských fondů podpůrný způsob jednání vyplývající z ustanovení § 1428, ve specifickém případě pak z ustanovení § 1454. Stávající úprava totiž změnu statutu až na jednu výjimku neumožňuje: „Lze podotknout, že

rozhodnutí soudu (podle § 1469 odst. 2 – pozn. aut.) je jediným způsobem, kterým může být moderován statut po vzniku svěřenského fondu, a to i pro případy, kdy na nezbytnosti určité změny panuje shoda mezi všemi zúčastněnými.“ (Srov. Pihera, V. in Spáčil, J. a kol.: Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1220).

Návrh nesleduje koncepční změnu úpravy týkající se způsobu jednání správců svěřenského fondu, sleduje toliko požadavek na zjednání právní jistoty při mnohosti svěřenských správců.

Potřebnost vnesení právní jistoty do této otázky vysvítá zejména s ohledem na to, že se jako diskutabilní v teorii klade již samotný obsah subsidiárního ustanovení § 1428. Mnozí autoři jsou totiž přesvědčeni, že toto ustanovení o způsobu jednání ve skutečnosti nic nestanoví: *„S ohledem na formulaci § 1428 a § 1454 se lze domnívat, že § 1428 upravuje pouze pravidla pro tvorbu vůle (a rozhodování o otázkách správy, které v právní jednání neústí) a neurčuje způsob jednání na účet svěřenského fondu. Má-li tedy svěřenský fond více svěřenských správců, vůle (resp. stanovisko k záležitostem, které neústí v právní jednání) je tvořena na základě jejich společného rozhodnutí. (...) Ohledně způsobu jednání na účet svěřenského fondu lze vycházet z toho, že i v případě plurality správců každý ze správců jedná na účet fondu samostatně.“* (Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek III. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, k § 1454).

Odlíšného názoru je V. Pihera, jenž v souvislosti s ustanovením § 1454 podotýká: *„I proto zřejmě přináší komentované ustanovení průlom do obecného principu úpravy správy cizího majetku, podle kterého v případě mnohosti správců „jednají a rozhodují“ správci většinou hlasů (§ 1428 a násl.). Komentované ustanovení vyžaduje, aby správci „jednali společně“. Máme za to, že tento požadavek moderuje nejen obecnou úpravu jednání na účet svěřenského fondu, ale též i způsob rozhodování svěřenských správců (srov. dále § 1428).“* (Srov. Pihera, V. in Spáčil, J. a kol.: Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1200).

Navrhovaná úprava má tedy zakladatele motivovat, aby řešení této otázky v případě plurality správců postavili najisto již při zřízení svěřenského fondu a eventuálně se vyhnuli též poněkud těžkopádnému řešení obsaženému v ustanovení § 1428. Nadto zakladatelům tato úprava konečně umožňuje, aby mohli účinně vůči třetím osobám prosadit svou vůli stran určeného způsobu jednání, například zakotvením tzv. pravidla čtyř očí. Stávající úprava, která nepožaduje zápis svěřenského fondu do žádné evidence, jim tuto možnost efektivně nedává: *„Statut sice může zakotvit společné jednání správců, ovšem s ohledem na absenci evidence svěřenských fondů (jejich statutu) bude pro třetí osobu obtížné si relevantní způsob jednání na účet svěřenského fondu zjistit. S ohledem na uvedené by společný způsob jednání měl být chápán spíše jako vnitřní omezení, jehož porušení nemá vliv na závaznost učiněných právních jednání.“* (Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek III. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, k § 1454).

K bodu 22: (§ 1457)

Za účelem odstranění anonymity beneficentů svěrenských fondů se navrhuje zavést jejich konstitutivní zápis do evidence svěrenských fondů. Tento požadavek se má nicméně týkat pouze obmyšlených svěrenských fondů zřízených za soukromým účelem. U veřejně prospěšných fondů, které mohou mít i velmi vysoký počet obmyšlených, jenž může být navíc často proměnlivý, se podobný požadavek jeví jako zbytečně zatěžující pro jejich řádné fungování. U fondů se soukromým účelem naopak převažuje zájem na prevenci před možným zneužitím. Bude-li tedy obmyšlený takového fondu jmenován zakladatelem nebo svěrenským správcem, popřípadě jinak určen (např. ve statutu), bude muset být povinně zapsán do evidence svěrenských fondů. Teprve poté bude moci požívat výhod, které mu svěrenský fond nabízí.

K bodu 23: (§ 1474)

V návaznosti na zavedení povinného zápisu do evidence svěrenských fondů se navrhuje též zavedení konstitutivního výmazu z této evidence. K důvodům této úpravy srovnej důvodovou zprávu k návrhu změny ustanovení § 1451.

Dále lze považovat za nepochybné, že i zrušení svěrenského fondu podle ustanovení § 1469 znamená zánik správy, pročez se i zde uplatní shodný postup, jenž vede k zániku svěrenského fondu.

K bodu 24: (§ 2938a)

Navrhuje se do zákona doplnit důležité pravidlo, které činí odpovědnou za škodu způsobenou opuštěným zvířetem nebo věcí osobu, která je ve smyslu § 1045 a 1048 opustila. Inspirací pro návrh tohoto ustanovení byl Čl. VI. – 3:208 DCFR, který stanoví: *„For the purposes of this section, a person remains accountable for an immovable, vehicle, substance or installation which that person abandons until another exercises independent control over it or becomes its keeper or operator. This applies correspondingly, so far as reasonable, in respect of a keeper of an animal.“* („Pro účely tohoto oddílu je za škodu způsobenou nemovitou věcí, vozidlem, látkou nebo zařízením odpovědná osoba, která je opustila, a to až do okamžiku, kdy je počne okupovat či držet jiná osoba. To platí obdobně i pro zvíře.“). V pozadí existence tohoto pravidla přitom stojí princip, podle něhož se nikdo nemůže vyhnout své odpovědnosti jako vlastník pouze tím, že věc opustí. Bez daného pravidla se stávající úprava odpovědnosti stává nefunkční.

K bodu 25: (§ 3033)

Navrhuje se prodloužit lhůtu pro přezkum soudních rozhodnutí, kterými byly před 31. 12. 2013 fyzické osoby zbaveny způsobilosti k právním úkonům, resp. byly v této způsobilosti omezeny, ze tří na pět let. V rámci přezkumu má soud zhlédnout a vyslechnout posuzovaného a dále vyslechnout opatrovníka, znalce, příp. ošetřujícího lékaře. Soud o svéprávnosti znovu rozhodne a ve výroku přesně formuluje rozsah, v jakém způsobilost člověka samostatně

právně jednat omezuje. Takto je třeba přezkoumat přes třicet tisíc rozhodnutí, což se v původně stanovené lhůtě ukazuje jako nemožné. Problém představuje i nedostatečný počet soudních znalců příslušných k vypracování znaleckého posudku.

Prodloužení lhůty pro přezkum má zajistit dostatečný prostor k řádnému individuálnímu posouzení, včetně pořízení znaleckých posudků, aniž by došlo k nežádoucímu zpomalení ostatní agendy soudů.

K článku II

(přechodná ustanovení)

K bodu 1:

Navrhuje se formulovat přechodné ustanovení k navrhovanému znění § 441 odst. 3, díky kterému budou platná právní jednání učiněná po nabytí účinnosti tohoto zákona, která by jinak byla stížena vadou pro nedostatek formy plné moci udělené ještě před účinností změny. To umožní recipientům již před nabytím této účinnosti částečně využít pravidla navrhovaného v § 441 odst. 3, když ještě za účinnosti dosavadní úpravy budou moci udělit v souladu s uvedeným ustanovením plnou moc pro právní jednání, která se poté uskuteční až za účinnosti nového zákona. Tím se také vyloučí pochybnosti o dostatečnosti a využitelnosti plných mocí udělených (na základě některých výkladů) jen s úředně ověřenými podpisy ještě před účinností změny a odpadne potřeba jejich opětovného udělení.

K bodu 2:

V návaznosti na právní stav panující za účinnosti OZ 1964 se navrhuje opětovně přiznat spoluvlastníkům předkupní právo a tedy ochranu před tím, aby se vlastníkem podílu mohl při jeho převodu stát kdokoli bez možnosti ostatních spoluvlastníků předejít takovému vlomení se do jejich uzavřeného okruhu. Tyto osoby se zákonným předkupním právem a s jeho případným dopadem na cenu podílu v době jeho vzniku či nabytí počítaly, byla jim však úpravou nového občanského zákoníku (s odloženou účinností od 1. 1. 2015) odepřena.

Navrhované přechodné ustanovení zároveň respektuje práva osob, které nabyly spoluvlastnický podíl či kterým spoluvlastnictví vzniklo teprve po 1. 1. 2014 v očekávání, že tento podíl nebude v budoucnu zatížen předkupním právem. Podstatný zásah do práv těchto osob by se přitom projevil například ve snížení tržní hodnoty těchto podílů, jakož i ztrátě předvídané volnosti při dispozici s podílem.

K bodu 3:

Navrhuje se stanovit šestiměsíční lhůtu, během níž se musejí do evidence zapsat svěrenské fondy, které vznikly přede dnem nabytí účinnosti navrhovaného zákona. Jako sankce za nesplnění této povinnosti se navrhuje stanovit následek v podobě zániku správy (jehož účinky jsou upraveny v ustanovení § 1472 a násl.), potažmo zániku svěrenského fondu podle dosavadních právních předpisů (§ 1474).

K bodu 4:

Aby nedošlo ke vzniku dvojkoľejnosti evidence ve vztahu k svěřenským fondům vzniklým před a po nabytí účinnosti navrhovaného zákona, navrhuje se stanovit šestiměsíční lhůtu, během níž se musejí do evidence nechat zapsat obmyšlení svěřenských fondů zřízených k soukromému účelu. Vzhledem k navrhované konstitutivnosti takového zápisu se současně předkládá, aby následek spojený s nedodržením povinnosti tohoto zápisu spočíval v zániku účinnosti určení takového obmyšleného.

K bodu 5:

Zahájí-li se ve lhůtě podle bodu 3. nebo 4. řízení o jmenování svěřenského správce, neskončí tato lhůta dříve než za šest měsíců ode dne, kdy byl svěřenský správce jmenován.

K článku III

(změna zákona o zvláštních řízeních soudních)

K bodu 1: (§ 38)

V návaznosti na četné připomínky praxe se navrhuje soudu výslovně umožnit, aby upustil od výsledku znalce, a to v případě, kdy se jedná o prodloužení doby omezení svéprávnosti. Soud od znaleckého posudku může upustit v případě, kdy se stav dotčené osoby nezměnil. O této skutečnosti musí mít soud k dispozici relevantní důkaz. Tím může být zejména zpráva ošetřujícího lékaře ve spojení s naposledy vypracovaným znaleckým posudkem, z nichž plyne, že stav zjištěný dříve pořízeným znaleckým posudkem nevykazuje perspektivu zlepšení, což je zároveň potvrzeno aktuální zprávou ošetřujícího lékaře. Pro vyloučení pochybností se pro tento případ navrhuje stanovit, že výsledek znalce, který vypracoval poslední znalecký posudek, se v tomto řízení nevyžaduje. Rovněž co se týče zprávy ošetřujícího lékaře, i tu postačí předložit, aniž by byl nezbytný jeho výsledek. To nevylučuje, aby soud ošetřujícího lékaře vyslechl, shledá-li, že to okolnosti vyžadují, jak odpovídá pravidlu stanovenému již ve stávající dikci odstavce 1. Ostatní pravidla týkající se průběhu řízení zůstávají zachována. Návrh sleduje zefektivnění a zpružnění řízení v případech, kdy je zjevné, že je nový znalecký posudek a výsledek znalce nadbytečný, a řízení je tudíž zbytečně prodlužováno a spojeno s neúčelnými náklady i potenciální zátěží pro posuzovaného. V této souvislosti se poukazuje i na nízký počet soudních znalců příslušných k vypracování posudku. Alespoň částečné snížení počtu těchto posudků tak může mít pozitivní vliv i na rychlost ostatních řízení, ve kterých bude posudek nutné vypracovat.

Navrhované ustanovení se inspirovuje úpravou Německa (srov. § 295 odst. 1 Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit). Od ustanovení znalce je možné dle německé právní úpravy upustit v případě, že je na základě osobního výsledku dotčené osoby a vyjádření lékaře zřejmé, že stávající opatření bude nadále potřebné.

K bodu 2: (§ 100a)

Bude-li v rámci řízení o pozůstalosti zjištěno, že zůstavitel pořízením pro případ smrti zřídil svěřenský fond, navrhuje se, aby požadavek na deklaratorní zápis do evidence svěřenských fondů splnil notář. V zájmu zachování koncepce zápisu notářem v části třetí zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob nepřipouští navrhované ustanovení provedení zápisu notářem z jeho vlastní iniciativy (srov. § 108). Navrhované ustanovení proto stanovuje povinnost notáře podat návrh na zápis do evidence svěřenských fondů rejstříkovému soudu.

Notář jako soudní komisař v rámci řízení o pozůstalosti je nezávislým subjektem, jenž je schopen zajistit realizaci této povinnosti, jejíž splnění přesahuje zájem osob zainteresovaných na výsledku tohoto řízení. Volba jakékoli jiné osoby se jeví jako nefunkční. Zakladatel zde nepřipadá v úvahu, stejně tak svěřenský správce zde být nemusí, anebo může být ve vztahu ke splnění této povinnosti nečinný. Další osoby připadající v úvahu, kupříkladu vykonavatel závěti či správce dědictví, jsou pouze fakultativními subjekty se specifickou rolí v rámci řízení o pozůstalosti, tudíž se nejeví jako vhodné, aby jim byl tento úkol svěřen.

K článku IV

(změna zákona o veřejných rejstřících)

K bodu 1:

Evidenci svěřenských fondů se navrhuje upravit v zákoně č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Přestože svěřenské fondy nejsou osobou, bylo zvoleno řešení právně zakotvit evidenci těchto entit v rejstříkovém zákoně. Toto řešení je rovněž legislativně příznivější, když umožňuje v řadě případů aplikaci ustanovení, která upravují veřejné rejstříky obecně. Pro zachování terminologické čistoty se navrhuje změna názvu rejstříkového zákona.

K bodu 2: (§ 7)

V souvislosti s doplněním zákona o veřejných rejstřících o evidenci svěřenských fondů se navrhuje adekvátně rozšířit rozsah údajů uveřejňovaných Ministerstvem financí.

K bodu 3: (65a až 65e)

K § 65a:

Právní úpravu evidence svěřenských fondů se navrhuje upravit v Části první, v nově vložené Hlavě IV. Ustanovení § 65a zakotvuje právní fikci, dle níž je evidence svěřenských fondů veřejným rejstříkem. Tím je na evidenci svěřenských fondů vztažena také aplikace těch ustanovení, která upravují toliko veřejné rejstříky.

Odstavec 2 vymezuje entity, které se budou do evidence zapisovat. Jedná se jak o svěřenské fondy zřízené podle českého práva, tak i o srovnatelné entity, které se řídí právem jiného státu a působí na území České republiky.

Odstavec 3 stanoví fikci, podle níž se na svěřenský fond hledí jako na zapsanou osobu. Toto legislativní řešení umožňuje na svěřenský fond vztáhnout pravidla, která jsou určena zapsaným osobám. Zároveň se navrhuje stanovit, že ve vztahu ke svěřenskému fondu vykonává práva a povinnosti podle rejstříkového zákona svěřenský správce. Tím je zohledněna povaha svěřenského fondu jakožto *non*-osoby, která není způsobilým nositelem a vykonavatelem těchto práv a povinností. Role svěřenského správce v tomto ohledu odpovídá jeho hmotněprávnímu postavení, které vyplývá z ustanovení § 1448 odst. 3 a 1456 NOZ. Taktéž se navrhuje z důvodu vhodnosti vztáhnout na osobu svěřenského správce pravidla, která zákon stanoví o členu orgánu právnické osoby. Tím jsou do úpravy jeho postavení zahrnuta pravidla dle ustanovení § 10 a 106 zákona.

Ustanovení části první se na úpravu evidence svěřenských fondů použijí obdobně. Z tohoto pravidla stanovuje výjimky odstavec 4 a 5.

Odstavec 4 představuje výjimku jinak z přímo aplikovatelné úpravy části první zákona. Soud při naplnění hypotézy § 9 odst. 1 věty druhé svěřenský fond zruší, jeho likvidace však nepřichází v úvahu a bude aplikována úprava občanského zákoníku (§ 1471 a násl. NOZ).

Odstavec 5 výslovně vylučuje použitelnost ustanovení § 14 zákona, neboť svěřenský fond se nevyznačuje atributem sídla, a dále ustanovení části první hlavy III.

K § 65b:

Navrhované ustanovení upravuje aktivní legitimaci k podání návrhu na zápis zřízeného svěřenského fondu do evidence svěřenských fondů. Navrhuje se, aby v případech, kdy je svěřenský fond zřizován smlouvou, byl k podání návrhu povolán svěřenský správce. Stanovení svěřenského správce jako navrhovatele vychází z logiky jeho postavení ve vztahu k majetku vyčleněnému do svěřenského fondu. Předpokládá se, že svěřenský správce již přijal pověření držet a spravovat vyčleněný majetek, což jej může opravňovat též k převzetí iniciativy v procesu, který má směřovat k dovršení vzniku svěřenského fondu. Jako možné bylo zvažováno též řešení, které se při vymezení okruhu navrhovatelů uplatňuje u nadačních fondů (§ 32). Zde je v první řadě dána aktivní legitimace zakladateli. Toto řešení však bylo zavrženo, neboť neodpovídá roli zakladatele, která by se po zřízení svěřenského fondu měla omezit především na činnost dohlédací.

Odlišné pravidlo se uplatní pro svěřenské fondy, které vznikly na základě poručení pro případ smrti. Zde je povinnost podat návrh na zápis uložena notáři jako soudnímu komisaři v řízení o pozůstalosti. Notář jako soudní komisař v rámci řízení o pozůstalosti je nezávislým subjektem, jenž je schopen zajistit realizaci této povinnosti, jejíž splnění přesahuje zájem osob zainteresovaných na výsledku tohoto řízení. Volba jakékoliv jiné osoby se jeví jako nefunkční. Zakladatel zde nepřipadá v úvahu, stejně tak svěřenský správce zde být nemusí, anebo může být ve vztahu ke splnění této povinnosti nečinný. Další osoby připadající v úvahu, kupříkladu vykonavatel závěti či správce dědictví, jsou pouze fakultativními

subjekty se specifickou rolí v rámci řízení o pozůstalosti, tudíž se nejeví jako vhodné, aby jim byl tento úkol svěřen.

K § 65c:

Navrhuje se, aby byl k podání návrhu na změnu nebo výmaz zápisu o svěřenském fondu oprávněn svěřenský správce. Krom faktu, že svěřenský fond není nadán právní osobností, je odůvodněno toto právo svěřenského správce též logikou jeho postavení jako osoby, jež vykonává vlastnická práva k majetku ve svěřenském fondu vlastním jménem na účet fondu.

K § 65d:

Ustanovení vypočítává údaje, které se navrhuje ohledně svěřenského fondu zapsat do evidence. Výčet je inspirován § 25 a je uzpůsoben zapisované entitě. Ustanovení § 25 odst. 2 přejímá odstavec druhý v navrhovaném znění pouze v modifikované podobě. Stanovením měkčího kritéria reflektuje navrhované ustanovení zvláštní povahu evidence svěřenských fondů, resp. zohledňuje zvláštní povahu poměrů mezi osobami zakladatele, svěřenského správce a obmyšlených. Půjde-li o svěřenského správce nebo obmyšleného, nebude rejstříkový soud při rozhodování o návrhu na znepřístupnění jejich údajů zkoumat, zda je ochrana těchto údajů ve veřejném zájmu; zákon zde uznává legitimitu zájmu těchto osob na ochraně jejich soukromí. Návrhu na znepřístupnění těchto údajů rejstříkový soud vyhoví, nebude-li jejich nezveřejnění *odporovat* veřejnému zájmu. Tyto údaje tak zůstanou skryty před zraky široké veřejnosti, budou však nadále přístupné orgánům činným v trestním řízení nebo osobám, které osvědčí právní zájem (např. věřitelům zakladatele či obmyšleného).

K § 65e:

Ustanovení vypočítává údaje, které se navrhuje zapsat do evidence ohledně zahraničního svěřenského fondu.

K bodu 4 až 11: (§ 66)

Navrhuje se doplnit stávající ustanovení upravující obsah sbírky listin o dokumenty zakládané ohledně svěřenského fondu. Výčet je inspirován obecnou úpravou pro právnické osoby se zohledněním specifík svěřenských fondů.

K bodu 12: (§ 118a)

S ohledem na specifika svěřenských fondů je nutné stanovit některé odchylky od obecné úpravy řízení v rejstříkových věcech. Navrhuje se tak učinit v nově vkládaném § 118a. Aplikace některých ustanovení části čtvrté bude v případě svěřenských fondů z povahy věci vyloučena. Z povahy věci nelze použít například § 82 týkající se likvidace právnické osoby.

K řízení o návrhu na zápis je příslušný krajský soud, v jehož obvodu je obecný soud svěřenského správce. Vznikl-li svěřenský fond smrtí zůstavitele, je příslušným též krajský soud, v jehož obvodu je obecný soud, u něhož je vedeno řízení o pozůstalosti.

Účastníkem rejstříkového řízení je osoba, která podala návrh na zápis, k němuž je oprávněna podle rejstříkového nebo jiného zákona, a svěřenský správce.

Ustanovení této části, která stanoví práva či povinnosti zapsané osobě či členu orgánu právnické osoby, vykonává dle navrhovaného § 65a odst. 3 svěřenský správce. V případě ustanovení § 104 až 106 lze přistoupit pouze k přiměřené aplikaci. Povinnosti, které jsou zapsané osobě uloženy v ustanovení § 104 až § 106, je třeba vymáhat vůči svěřenskému správci.

K článku V

(změna zákoníku práce)

K bodům 1 a 2: (§ 56a a § 77)

Vzhledem k vypuštění možnosti rozvázat pracovní poměr nezletilého, který nedosáhl šestnácti let věku, jeho zákonným zástupcem, se ustanovení § 56a a § 77 odst. 5) a 6) stávají nadbytečnými. Z tohoto důvodu se navrhuje je ze zákoníku práce vypustit.

K článku VI

(změna zákona o základních registrech)

Navrhuje se změna zákona o základních registrech, která souvisí se zavedením evidence svěřenských fondů.

K článku VII

(změna zákona o obchodních společnostech a družstvech)

Navrhovaná změna reaguje na širokou veřejností kritizovaný zákonný požadavek jednomyslného souhlasu těch členů družstva, kteří jsou nájemníky družstevních bytů, a členů družstva, kteří mají právo na uzavření nájemní smlouvy k družstevnímu bytu, se změnou úpravy podmínek užívání bytu a podmínek pro vznik práva na uzavření smlouvy k jeho nájmu ve stanovách bytového družstva.

Bytová družstva vzniklá před 1. 1. 2014 s takovou úpravou při svém vzniku a zpravidla ani později nepočítala a většina z nich nejsou v současné době s to upravit odpovídajícím způsobem své stanovy. S ohledem na vysoký počet členů mnohých historicky vzniklých bytových družstev se v praxi ukázala povinnost zakotvit úpravu uvedených práv a povinností do stanov nespílitelnou. V případě bytových družstev s širokou členskou základnou je prakticky nemožné dosáhnout jednomyslného souhlasu s úpravou práv a povinností souvisejících s nájmem družstevních bytů či podmínek pro vznik práva na uzavření nájemní smlouvy. V důsledku toho nejsou bytová družstva schopna přizpůsobit své stanovy nové právní úpravě. Na praktickou nemožnost vyhovět této povinnosti stanovené pro bytová družstva v § 777 odst. 2 ZOK dlouhodobě poukazuje například Hospodářská komora ČR nebo Svaz českých a moravských bytových družstev. Podle uvedeného ustanovení hrozí družstvům, která do 30. června 2014 neupravila své stanovy do souladu s kogentními

ustanoveními zákona o obchodních korporacích (tj. i § 731 ZOK), a nebudou s to sjednat na výzvu soudu nápravu, že soud rozhodne o jejich zrušení.

Navrhuje se proto v přechodném ustanovení upravit výjimku pro bytová družstva vzniklá za účinnosti staré právní úpravy, dle níž se na tyto družstva ustanovení § 731 odst. 1 ZOK nepoužije. To znamená, že tato družstva nestíhá povinnost upravit odpovídajícím způsobem stanovy, avšak pokud jejich stanovy upravují nebo se družstvo v budoucnu rozhodne upravit náležitosti vyčtené v uvedeném ustanovení ve stanovách, mohou být ty měněny pouze v souladu s § 731 odst. 2 ZOK.

K článku VIII

Účinnost zákona se navrhuje na 1. červen 2015.